

Мартинов А. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

Мартінова Л. В.

*старший викладач кафедри господарського права
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

Martynov A. A.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Finance and Banking
East Ukrainian National University of Vladimir Dahl*

Martynova L. V.

*Senior Teacher of Department of the Economic Right
East Ukrainian National University of Vladimir Dahl*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІЛЬГОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

STANDARD AND LEGAL ASPECTS OF THE PREFERENTIAL TAXATION OF THE ENTITIES WHICH APPLY ENERGY-SAVING TECHNOLOGIES IN UKRAINE

Анотація. У статті досліджено нормативно-правові аспекти пільгового оподаткування підприємств, які застосовують енергозберігаючі технології в Україні. Зокрема, аналіз законодавства України дозволив виділити основні напрямки пільгового оподаткування та види податкових пільг для даної категорії підприємств. Аналіз законодавства України показав, що в даний момент рівень пільгового оподаткування підприємств цієї галузі значно знизився. В умовах світової тенденції переходу виробництва на енергозберігаючі технології дана ситуація є несприятливою для економіки України. Зниження або скасування пільгового оподаткування підприємств, які застосовують енергозберігаючі технології в Україні, може призвести до втрати мотивації їх застосування українськими підприємствами та ослаблення державного регулювання цієї сфери.

Ключові слова: енергоефективні технології (продукція, обладнання), нанотехнології, податкові пільги, пріоритетне кредитування, податок на прибуток, ПДВ, податок на землю.

Вступ та постановка проблеми. В умовах постійного зростання тарифів на енергоносії в Україні застосування підприємствами енергозберігаючих технологій є одним з актуальних питань як для самих підприємств з позицій прибутковості бізнесу, так і для держави, яка активно стимулює підприємства, що застосовують такі технології, у тому числі за рахунок надання їм податкових пільг. Саме наявність податкових пільг є однією з найважливіших законодавчих передумов, що стимулюють розвиток будь-якої галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами застосування енергозберігаючих технологій займається чимало українських вчених та спеціалістів-практиків, таких як: Бакалін Ю.І., Сердюк Т.В., Лапко О.О., Суходоля О.М. та ін. Їхні роботи розкривають механізми енергозбереження та порядок застосування інноваційних проектів щодо впровадження на підприємствах України енергозберігаючих технологій. Проте потребують подальшого дослідження проблеми пільгового оподаткування таких підприємств як одного із ключових факторів їх мотивації у застосуванні енергозберігаючих технологій та суттєвого інструменту державного регулювання.

Метою статті є дослідження нормативно-правових аспектів пільгового оподаткування підприємств, що застосовують у своїй діяльності енергозберігаючі технології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють

сферу енергозберігаючих технологій і, зокрема, надання податкових пільг в цій галузі, є:

- Податковий кодекс України [1];
- Митний кодекс України [2];
- Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. № 74/94-ВР [3];
- Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 р. № 2480-17 [4];
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. № 1005 «Про затвердження переліку товарів власного виробництва, 80 відсотків прибутку підприємств від продажу яких на митній території України звільняється від оподаткування» [5];
- Наказ Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів від 01.04.2008 р. № 49 «Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів» [6].

Відповідно до Закону України «Про енергозбереження» енергоефективні технології (продукція, обладнання) продукція або метод, засіб її виробництва, що забезпечують раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів порівняно з іншими варіантами використання або виробництва продукції однакового спо-

живчого рівня чи з аналогічними техніко-економічними показниками [3].

Крім того, у ст. 16 Закону України «Про енергозбереження» визначені наступні напрямки державного стимулювання щодо застосування підприємствами діяльності з енергозбереження:

- надання податкових пільг підприємствам виробникам енергозберігаючого обладнання – техніки і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, виробникам обладнання для використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії і альтернативних видів палива;

- надання податкових пільг підприємствам, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії, альтернативних видах палива;

- пріоритетне кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів.

При цьому, пріоритетному кредитуванню підлягають енергозберігаючі заходи, що вживаються згідно з рекомендаціями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, включаючи витрати на

науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, виготовлення дослідних зразків та експериментальних установок, впровадження у виробництво високоєфективних технологічних процесів, обладнання та матеріалів.

Придбання з ініціативи підприємств-споживачів паливно-енергетичних ресурсів енергозберігаючих технологій, обладнання, матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, а також інвестиції у створення енергозберігаючих технологій, виробництво енергозберігаючого обладнання, матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, у створення і впровадження технологій використання нетрадиційних джерел енергії, виробництва альтернативних видів палива, в будівництво енергозберігаючих об'єктів кредитується на пільгових умовах за наявності відповідного експертного висновку органів управління енергозбереженням.

Розмір зниження відсоткової ставки залежить від енергетичної ефективності впровадження енергозберігаючих заходів. Компенсація збитків кредитних установ від зменшення позикового відсотка проводиться за рахунок коштів фонду енергозбереження.

Таблиця 1

Податкові пільги для підприємств, що застосовують енергозберігаючі технології

Податкові пільги				
Вид податкової пільги	Нормативно-правовий акт, яким передбачена податкова пільга	Опис податкової пільги	Умови отримання податкової пільги	Чинність
Пільги при обкладенні податком на прибуток	п. 158.1 ст. 158 ПКУ	звільнення від оподаткування 80% прибутку	забезпечення окремого обліку прибутку (збитків); направлення сум коштів, вивільнених у зв'язку з наданням пільги, на збільшення обсягів виробництва	ст. 158 ПКУ втратила чинність з 01.01.2015 р. на підставі Закону України № 71-VIII від 28.12.2014 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»
	п. 158.2 ст. 158 ПКУ	звільнення від оподаткування 50% прибутку	отримання прибутку від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів; включення підприємств до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, що здійснюють розробку, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів	
Пільги при оподаткуванні податком на додану вартість	п. 197.16 ст. 197 ПКУ	звільнення від оподаткування операцій з ввезення на митну територію України	товари застосовуються для власного виробництва та в Україні не виробляються ідентичні товари з аналогічними якісними показниками	Чинна
Пільги при оподаткуванні ввізним митом	п. п. 14, 16 ст. 282 МКУ	Звільнення від оподаткування	товари застосовуються для власного виробництва та ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні	Чинна
Пільги при оподаткуванні платою за землю	п. 276.6. ст. 276 ПКУ	сплата 25% податку на земельні ділянки	надання земельної ділянки для розміщення об'єктів енергетики, які виробляють електричну енергію з відновлюваних джерел енергії	ст. 276 ПКУ втратила чинність на підставі Закону України № 71-VIII від 28.12.2014 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»[7]

– встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів.

– цілкове державне та інше субсидування і безповоротне асигнування на виконання пошукових науково-дослідних робіт у сфері енергозберігаючих технологій і нетрадиційних видів енергії, на виробництво та освоєння нових видів енергозберігаючої техніки та технологій.

Аналіз вітчизняного законодавства України дозволив виділити такі види податкових пільг для підприємств, що у своїй практичній діяльності використовують енергозберігаючі технології (табл. 1).

Розглянемо більш детально деякі із вищевказаних напрямків пільгового оподаткування.

Пільги при оподаткуванні податком на прибуток

Пільги при оподаткуванні податку на прибуток були передбачені ст. 158 р. III Податкового Кодексу України, а саме:

1) Відповідно до п. 158.1. ст. 158 Податкового кодексу України звільняється від оподаткування 80 відсотків прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва, перелік яких затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. № 1005 «Про затвердження переліку товарів власного виробництва, 80 відсотків прибутку підприємств від продажу яких на митній території України звільняється від оподаткування»;

2) п. 158.2. ст. 158 Податкового кодексу України було передбачено, що звільняється від оподаткування 50 відсотків прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, включених до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, що здійснюють розробку, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів.

До вищевказаного реєстру вносяться підприємства, установи та організації:

– включені до галузевих програм з енергоефективності;

– що за результатами проведення експертизи забезпечують формування державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження;

– отримали висновок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження про відповідність енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, що вже впроваджені або знаходяться на стадії розробки та впровадження, критеріям енергоефективності та включені до галузевих програм з енергоефективності.

3) відповідно до п. 158.3 ст. 158 Податкового Кодексу України вищевказані Норми пунктів 158.1 та 158.2 діють протягом п'яти років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва.

Отже, хоча ст. 158 р. III Податкового кодексу України втратила чинність з 01.01.2015 р. на підставі Закону України № 71-VIII від 28.12.2014 р., деякі підприємства на підставі п. 158.3 ст. 158 Податкового Кодексу України ще матимуть пільги з оподаткування їх прибутку протягом деякого часу в залежності від того, з якого саме моменту був отриманий перший прибуток внаслідок підвищення енергоефективності виробництва.

Пільги при оподаткуванні податком на додану вартість

У п. 197.16 ст. 197 Податкового кодексу України передбачено звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України:

– устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів,

засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

– матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва:

– устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;

– матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

– енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

– засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

Операції із ввезення на митну територію України зазначених у цьому пункті товарів звільняються від оподаткування, якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні.

Перелік таких товарів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

У разі порушення вимог щодо цільового використання таких товарів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку на додану вартість, що мала бути сплачена із зазначених операцій у момент ввезення таких товарів, а також сплатити пеню, нараховану на таку суму податку, виходячи із 120 відсотків облікової ставки Національного банку України, що діяла на день сплати податкового зобов'язання, та за період із дня ввезення таких товарів до дня збільшення податкового зобов'язання.

Пільги при оподаткуванні ввізним митом

Згідно з пп. 14 і 16 ст. 282 Митного кодексу України звільняються від оподаткування ввізним митом:

– устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

– матеріали, устаткування та комплектуючі, що використовуються для виробництва:

а) устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;

б) матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, що будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

в) енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

г) засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;

д) матеріалів, сировини та устаткування, що будуть використовуватися у нанотехнологічних виробництвах або працювати з використанням нанотехнологій.

Вищевказані товари звільняються від оподаткування за умови, якщо вони застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів згідно з УКТ ЗЕД встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Висновки. На підставі аналізу вітчизняного законодавства України у статті були виділені та розглянуті основні напрямки пільгового оподаткування та види податкових пільг для підприємств, що застосовують енергозберігаючі технології. На жаль, на сьогодні спостерігається ситуація, коли з боку держави рівень пільгового оподаткування цієї галузі повільно зменшується, адже податкове регулювання є одним з

найефективніших важелів державного регулювання будь-якої галузі. Крім того, ефективне функціонування самої ринкової економіки не є можливим без державного регулювання деяких її процесів та галузей. Тому є неприпустимою ситуація, при якій держава залишається осторонь від застосування відповідних регулюючих та стимулюючих засобів, особливо в тій сфері, де в цьому є нагальна потреба.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page39>
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page10>
3. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. № 74/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 р. № 2480-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2480-17>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. № 1005 «Про затвердження переліку товарів власного виробництва, 80 відсотків прибутку підприємств від продажу яких на митній території України звільняється від оподаткування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1005-2011-%D0%BF>
6. Наказ Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів від 01.04.2008 р. № 49 «Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0318-08>
7. Закон України № 71-VIII від 28.12.2014 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>

Аннотація. В статті досліджені нормативно-правові аспекти льготного налогообложения предприятий, применяющих энергосберегающие технологии в Украине. В частности, анализ законодательства Украины позволил выделить основные направления льготного налогообложения и виды налоговых льгот для данной категории предприятий. Анализ законодательства Украины показал, что в настоящий момент уровень льготного налогообложения предприятий этой отрасли значительно снизился. В условиях мировой тенденции перехода производства на энергосберегающие технологии данная ситуация является неблагоприятной для экономики Украины. Снижение или отмена льготного налогообложения предприятий, применяющих энергосберегающие технологии в Украине, может привести к потере мотивации их применения украинскими предприятиями и ослаблению государственного регулирования этой сферы.

Ключевые слова: энергоэффективные технологии (продукция, оборудование), нанотехнологии, налоговые льготы, приоритетное кредитование, налог на прибыль, НДС, налог на землю.

Summary. In article standardly legal aspects of the preferential taxation of the entities applying energy-saving technologies in Ukraine are researched. In particular, the analysis of the legislation of Ukraine has allowed to allocate the main directions of the preferential taxation and types of tax benefits for this category of the entities. The analysis of the legislation of Ukraine has shown that at the moment the level of the preferential taxation of the entities of this industry has considerably decreased. In the conditions of a world tendency of transition of production to energy-saving technologies this situation is adverse for economy of Ukraine. Decrease or cancellation of the preferential taxation of the entities applying energy-saving technologies in Ukraine can lead to loss of motivation of their application by the Ukrainian entities and weakening of state regulation of this sphere.

Key words: power effective technologies (products, equipment), nanotechnologies, tax benefits, priority crediting, income tax, VAT (value added tax), land tax.